

Esseitä onnellisten tasavallasta

Mika Kuismanen

Olli Rehn,
Onnellisten tasavalta,
Docendo 2022, 380 sivua

Suomen Pankin pääjohtajan Olli Rehnin uuden kirjan arvioiminen on haastava rasti sen moninaisuuden vuoksi. Kirjan essee käsittelevät varsin laajalti eri aiheita, kuten paikallishistoriaa, valtio-opillisia kysymyksiä, sotahistoriaa, turvallisuuspolitiikkaa, ilmastonmuutosta, raha- ja finanssipolitiikkaa, työmarkkinapolitiikkaa ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Huolimatta aiheiden kirjavuudesta tekijä on onnistunut suurelta osin hyvin. Kirja on vetävästi kirjoitettu ja kirjoittajan oma kosketuspinta yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön tuo tekstiin elävyyttä. Vaikka kirjaa ei ole muistelmateokseksi tarkoitettu, sen suuntaista materiaalia on varsin runsaasti. Se, miten nämä muistelut sopivat kirjan kokonaisuuteen on makukysymys. Kirjoittaja on myös kyennyt varsin nopealla aikataululla tasapainoisesti täydentämään tekstiä monessa kohdin Venäjän bruttaalin hyökkäyso-
dan alettua.

Kirjan vahvinta antia ovat essee, joissa käsitellään valtio-opillisia kysymyksiä. Kirjoittajan akateeminen tausta ja harrastuneisuus näissä kysymyksissä pääsee oikeuksiinsa. Kirjan kaksi

ensimmäistä osiota ”Tasavalta eilen ja tänään” ja ”Suomen asema maailmassa” ovat oivia yhteenvetoja laajoista aiheista. Kirjoittaja onnistuu antamaan hyvän yleiskuvan tasavaltamme kehityksen pitkästä linjasta takertumatta liikaa yksityiskohtiin. Myös turvallisuuspolitiikkaan ja Euroopan turvallisuuteen keskittyvät kohdat ovat ajankohtaisuutensa takia kiinnostavia ja myös opettavaisia.

Huolimatta kirjoittajan huomautuksesta, että kirjan fokus on talouden sijaan Suomen (ja vähän omassakin) historiassa, keskityn tässä arvioinnissa pääasiallisesti arvioimaan valikoiden niitä esseitä, joissa käsitellään taloutta ja talouspolitiikkaa. Tämä ei ole kirjan kannalta täysin reilu ratkaisu, mutta *Kansantaloudellisen aikakauskirjan* lukijoiden kannalta oletettavasti kuitenkin perusteltu valinta.

Essee, jossa kirjoittajan syvempää ja perustellumpaa näkemystä jäi kaipaamaan, koskee taloustiedettä ja ilmastonmuutosta ja erityisesti sitä, mikä on keskuspankkien rooli kestävä kehityksen edesauttamisessa. Rehn toteaa, että keskuspankit ottavat ilmastotavoitteet vakavas-

ti. Hyvä näin, mutta millä keinoin? Tämä kiinnostava aihekokonaisuus kutistuu toteamukseen, että keskuspankit tarkastelevat jatkuvasti myös pidemmän aikavälin kehitykseen liittyviä kysymyksiä, kuten ympäristön kestävyyttä ja ilmastomuutosta. Tätä täydennetään toteamuksella, että Suomen Pankki sijoittaa vastuullisesti. Mitä tämä käytännössä tarkoittaa? Millaisia työkaluja keskuspankki hyödyntää ja minkälaisia käytännön muutoksia Suomen Pankin sijoitustoiminnassa on vastuullisuusajattelun myötä oikeasti tapahtunut? Uskoisin näiden asioiden kiinnostavan laajempaakin seuraajakuntaa ja konkretian tuominen keskusteluun olisi arvokas lisä. Suomesta tuskin Olli Rehniä parempaa keskustelijaa tästä tematiikasta löytyy.

Toinen rahapolitiikkaan ja keskuspankin rooliin liittyvä huomio koskee EKP:n uudistettua strategiaa. Uusi strategia ”mahdollistaa aiempaa paremmin” myös muiden tärkeiden tavoitteiden (esim. täystyöllisyyden) painottamisen päätöksenteossa, *hintavakautta vaarantamatta*. Mitä muita tärkeitä tavoitteita EKP:lla mahtaa olla ja miten ja millä painolla nämä muut tärkeät tavoitteet otetaan rahapolitiikassa huomioon? Äkkiseltään vaikuttaa siltä, että rahapolitiikan ja finanssipolitiikan roolit voivat sekoitua. Monissa tilanteissa koordinaatio on perusteltua ja toivottavaa, mutta onko joissain tilanteissa vaarana rahapolitiikan joutuminen alisteiseksi poliittiselle päätöksenteolle (finanssipolitiikalle)? Jos näin, niin tämä voi johtaa varsin merkittäviin talouden tasapainottomuuksiin. Lienee selvää, että näitä kysymyksiä keskuspankkipiireissä on pieteetillä pohdittu, mutta asioiden avaaminen laajemmalle lukijakunnalle olisi ollut arvokasta.

Taloutta ja talouspolitiikkaa sivuavissa es-
seissä esitellään rohdoiksi Suomen tautiin mo-
nia tuttuja asioita. Todetaan, että muun muassa

vahva julkinen talous antaa elvytysvaraa, toivotaan yrittäjyyden edistämiseksi liberaalin talousajattelun oppeja, halutaan huoltovarmuuden nimissä Suomeen monipuolisia energialähteitä, halutaan osajia ja työperäistä maahanmuuttoa ja haikaillaan perustellusti sosiaaliturvan uudistamisen perään. Pieni panostus perusteluihin ja politiikkatoimenpiteisiin olisi tuonut lisää konkretiaa. Nyt teksti jää monessa kohdin listauksenomaiseksi ja siten muistuttaa monissa kohdin ministerin puhetta jonkun etujärjestön vuosijuhlassa.

Kirjassa työmarkkinapolitiikka ja vuoden 2016 kilpailukykysovimuksen (kiky) puolustaminen saa varsin suuren roolin. Kiky-sopimusta Rehn puolustaa vankasti, jopa yksisilmäisyyteen saakka. Kiky-sopimuksessa on puolustettavaa ja se hyvin uskottavasti synnytti uutta työtä Suomeen. Mutta tuskin mikään sopimus nyt aivan täydellinen on. Kiky-sopimus jatkoiksi osataan suomalaista perinnettä, jossa ei uskota työmarkkinoiden olevan markkina. Kirjoittajan mielestä tarvitaan siis edelleen korporatiivinen järjestelmä hallituksen tukemana avittamaan työnantajien ja työntekijöiden välistä yhteisloa. Kiky-sopimus loi myös erinäisiä kipukohtia, joita lehdistä voimme näinä päivinä lukea. On myös kyseenalaista, edesauttoiko kiky-sopimus niin kutsutun Suomen mallin syntymistä työmarkkinoillemme. Aika näyttää.

Yksi kirjan läpileikkaavia teemoja on liberaalin talousajattelun oppien esilletuominen ja korostaminen sekä demokratian kunnioittaminen. Rehn kirjoittaa useassa kohdin, että tämä olisi yhteiskunnan kaikkien toimijoiden, niin työntekijöiden kuin yrittäjienkin parhaaksi. Mielenkiintoista on kuitenkin, että kirjoittajan linja liberaalista talousajattelusta on valikoiva ja se ei siis koske työmarkkinoiden toimintaa ja rakennetta. Myös demokraattisen toiminnan ko-

rostaminen joutuu sivuraiteelle, kun käsitellään kiky-sopimusta ja paikallista sopimista.

Rehn on harmissaan siitä, että yrittäjäjärjestöt torppasivat sen, että kiky-sopimuksella olisi avattu mahdollisuus sopia paikallisesti *luottamusmiehen* kautta. Rehn kirjoittaa seuraavasti: ”...eikä se olisi johtanut paljon pelättyyn luottamusmiespakkoon, koska jos yritys pitäisi luottamusmiehen nimittämistä punaisena vaatteena, sen ei tarvitsisi siihen mennä, mutta ei saisi myöskään lisätilaa paikalliseen sopimiseen”. Jännästi ajateltu koskien luottamusmiespakkoa ja paikallista sopimista.

On selvää, eritoten jos on liberaaliin talousajatteluun taipuvainen, että esityksen hyväksyminen oli mahdotonta siihen liittyvien periaatteellisten ja käytännön ongelmien johdosta. Olisi harmillista, jos kirjoittajan antama puutteellinen tulkinta jäisi keskustelussa elämään edes osatotuutena.

Kompromissin keskeisin periaatteellinen ongelma oli se, että se edisti *rakenteellista syrjintää* suosimalla ammattiliittoon kuuluvia työntekijöitä. Lisäksi se olisi vahvistanut korporatismia (johon kirjoittaja suhtautuu monissa kohdin varauksella) ja olisi laajentanut työehtosopimusten yleissitovuutta myös luottamusmiesjärjestelmään. Lisäksi kompromissi olisi sekavoittanut työelämän sääntelyä entisestään. Liittoon kuulumattomat työntekijät eivät olisi voineet osallistua paikalliseen sopimiseen, mikä on kyseenalaista perustuslain yhdistymisvapauden kannalta.

Sopiminen olisi vaikeutunut ja muuttunut monissa yrityksissä arkijärjen vastaiseksi, kun työpaikan työntekijät eivät olisi voineet demokraattisesti valita haluamaansa edustajaa tai osallistua kaikki sopimiseen yhdessä. Malli olisi syrjinyt nimenomaan järjestäytymättömiä työntekijöitä. Vähemmistö olisi voinut valita enemmistölle edustajan, mikä on demokratian irvikuva. Onnistuneen sopimisen edellytys on se, että kaikki voivat siihen osallistua. Luottamusmiehen valintaan voivat osallistua vain ammattiliittoon kuuluvat työntekijät, joita ei suurimmassa osassa yrityksissä ole lainkaan. Näillä työpaikoilla ei olisi ollut sopimismahdollisuutta ilman, että osa työntekijöistä liittyisi tiettyyn ammattiliittoon. Sopimismahdollisuuksien lisääminen olisi edellyttänyt *järjestäytymispakkoa*, mikä sekin on arkijärjen vastaista ja myös perustuslain vastaista.

Järjestäytymisvapauden ja demokraattisten pelisääntöjen kunnioittaminen ei ole rouhimista ja väkyyttämistä. Niiden puolustaminen on tasa-arvoisemman yhteiskunnan tavoittelemista matkalla onnellisempaan tasavaltaan. □